

ЗЕМЉОРАДНИЧКИ ЗАКОН*)

1. Земљорадник, који обрађује своју њиву, треба да буде поштен и да не прелази преко међе свог суседа; ако неко ипак преиначи међу и смањи посед свог суседа, онда ће се таквом земљораднику, уколико је то учињено током узоравања ледине, одузети његова ледина, а уколико је учињено за време сетве, одузеће се и засејано семе, и њива и принос.
2. Ако неки земљорадник без знања власника земље уђе и узоре ледину и посеје семе, онда не само да неће добити награду за рад на узоравању ледине, него ни принос, па чак ни семе које је већ засејао.
3. Ако се два земљорадника међусобно договоре пред два или три сведока да изврше размену земље, па је тај уговор постао и коначан, онда се њихов уговор сматра законитим, чврстим и необоривим.
4. Ако се два земљорадника договоре о размени земље током сетве, по једна од страна одустане, онда, уколико је семе већ засејано, уговор се не може раскинути; уколико, пак, сетва није извршена, уговор ће се раскинути. Уколико онај који је одустао није поорао ледину, а други — поорао, онда нека пооре и онај који је одустао, па ће се тада (уговор) раскинути.
5. Ако два земљорадника, са роком или за стално, размене своју земљу, али се установи да је један посед мањи од другог, онда, уколико управо тако није било договорено, онај који има више треба да преда одговарајући део земље оном који има мање; али уколико су се тако и договорили, онда нико никоме ништа не мора да даје.
6. Ако земљорадник, који се спори око земље (њиве), уђе у њиву без знања оног који је њу засејао и самовољно покупи принос, онда, уколико је притежање праведно, — неће ништа добити од истога, а уколико је притежање неправедно — онда ће вратити двоструку количину покупљених плодова.
7. Ако се два села споре око међа или земље (њива), нека то испитају стручни људи (судије) и даду за право оном који је био у дужем поседу; уколико стара међа постоји, онда нека старе границе поседа буду чврсте.
8. Ако је расподела у погледу начина извршења иста или у погледу до-бијеног дела извршена за неке неправилно, онда се извршена расподела може поништити.
9. Ако земљорадник — мортит. жање без знања земљодавца и сакупља његове снопове, онда ће се, као лопов лишити и свих својих плодова.
10. Део мортита износи девет снопова, а део земљодавца један сноп. Онај који друкчије поступи, нека буде проклет од бога.
11. Ако неко узме земљу од осиромашеног земљорадника да би је засејао па се, правећи уговор, тако договорио да само узоре ледину, па онда да се подели, нека се држи уговора; ако су се договорили и о сетви, нека се држи уговора.
12. Ако земљорадник узме земљу да би је засејао испола, али до рока не узоре, већ семе разбаца по површини, онда нека ништа не добије од плодова зато што се, преваривши, потсмевао власнику земље.
13. Ако земљорадник узме од неког другог осиромашеног земљорадника виноград ради обраде на наполицу, али га није поткресао како треба, па га није окопао и није

поставио ограду, онда нека ништа не добије од плодова.

14. Ако неко узме њиву на наполицу од сиромашног (неимућног) земљорадника који је одсутан, па одустане и не обради њиву — нека преда двоструку количину плодова.

15. Ако онај који је узео њиву на наполицу, али пре рока за обраду њиве јави власнику њиве да није у стању да је обрађује, али се власник њиве не поштар сам око њиве, онда наполичар није одговоран.

16. Ако се земљорадник, који је узео да обрађује земљу или виноград договорио са власником и, узевши капару, почне да ради, али се попи-шмани и напусти рад, онда нека власнику плати вредност њиве а врати и њиву.

17. Ако земљорадник уђе и обрађује пошумљену земљу (прелом) другог земљорадника, нека се онда три године користи плодовима са тог земљишта, а после да је врати власнику.

18. Ако је земљорадник који нема средстава за обраду своје њиве побегао или отишао у туђину, онда нека они који су за ту земљу пред државом задужени са порезом, сакупљају плодове, а земљорадник кад се врати, нема права да од њих ма шта тражи натраг.

19. Ако земљорадник, који је побегао са своје њиве, и даље сваке године плаћа обавезну ванредну порезу, онда они који сакупљају плодове и користе његову њиву, за њих нека одговарају у двострукој количини.

20. Онај који сече туђу шуму без знања власника и обрађује и засејава раскрчено земљиште, тај ништа неће добити од плодова са тог земљишта.

21. Ако земљорадник сагради кућу или засади виноград на туђем празном земљишту, па се после тога врате власници тог земљишта, онда они немају право да разоре ту кућу или да раскопају виноград, већ треба да добију одговарајуће земљиште на месту које сами одаберу. Ако онај који се уселио или обрадио туђе, одбије да да одговарајућу земљу, онда власник земљишта има право да раскопа виноград или да разори кућу.

22. Ако земљорадник за време орања украде лопату или мотику, па се то касније утврди, онда нека за сваки дан употребе плати по дванаест фолова. Исто тако поступиће се и са оним који за време повртарских радова украде калемар, или за време жетве — срп, или за време сече шуме — секиру.

23. Ако пастир ујутро узме бика од земљорадника и пусти га у стадо, па га (бика) случајно закоље вук, онда нека власнику покаже труп закланог бика, па за то неће одговарати.

24. Ако пастир који прими бика, истога изгуби, па истог дана не оба-вести власника да је дакле »бика до одређеног места видео, а касније шта се десило не зна«, онда он одговара за штету, ако, пак, такву изјаву да, онда ће се сматрати неодговорним за штету.

25. Ако пастир ујутро прими бика од земљорадника, а бик, напустивши стадо, оде и отиде у обрађено земљиште или виноград и учини штету (потру), онда се пастиру неће одузети зарада, већ ће надокнадити сву штету.

26. Ако је пастир примио бика од земљорадника а бик нестане, онда се нека (пастир) закуне у бога да са њим није поступио злонамерно и да није крив за нестанак бика, па неће сносити одговорност за нестанак.

27. Ако је пастир ујутро примио од земљорадника бика здравог и не-повређеног, па се деси да се цн повреди или ослепи, нека се пастир закуне да није поступао злонамерно па неће бити одговоран за штету.

28. Ако се пастир закуне да није крив за нестанак, рањавање или ослепљење бика, али је касније био раскринкан од стране двојице или тројице

сведока који уживају поверење у томе да га је он убио, онда се нека пастиру одсече језик и нека надокнади штету власнику бика.

29. Ако пастир својеручно батином убије, рани или ослепи бика, срна-траће се одговорним и надокнадиће штету, а ако то учини каменом, неће се сматрати одговорним.

30. Ако ко одсече звоно (клепетушу) на бика или овци, па се то утврди, биће ишибан као лопов; ако стока нестане, онда ће је вратити онај који је украо звоно.

31. Ако се дрво налази на делу обрађене земље (у варијантима: села) и ако је суседна парцела воћњак и на њега пада сенка од суседног дрвећа, онда нека се одсеку његове гране од стране његовог власника; ако пак ту воћњака нема, гране не треба шећи.

32. Ако је неко посадио дрво, па је, после приликом нове поделе земље, оно пало у удео другоме, нико не може располагати са дрветом, сем онога који га је посадио. Ако власник парцеле истиче да он од дрвета има незгода, онда нека уместо тог дрвета уступи друго ономе који га је посадио а сам да добије ово.

33. Ако се чувар воћњака ухвати да краде на месту на коме обавља посао, онда нека му се одузме зарада и јако ишиба.

34. Ако се најамни пастир ухвати да потајно од власника музе њихову стоку и продаје (млеко), нека се ишиба и одузме му се зарада.

35. Ако се неко ухвати да краде туђу сламу, нека је врати у двострукој количини.

36. Ако неко узме бика или магарца или неку другу врсту стоке, без знања власника, и оде својим путем, нека плати двоструки износ најамнине. Ако стока путем угине, нека да два комада исте за једно, ма о којој се врсти радило.

37. Ако ко позајми бика ради посла, па бик цркне, онда нека то испитају стручни људи (судије); ако је цркао на раду за који је био позајмљен, — онда (онај који је узео бика) да не плаћа. Ако је цркао на неком другом раду — нека врати потпуно здравог бика.

38. Ако неко нађе бика у винограду или у њиви, или на другом месту како чини потру, па га не преда власнику у намери да од њега затражи накнаду штете, но закоље или повреди бика, онда нека врати бика за бика, или магарца за магарца, или овцу за овцу.

39. Ако неко сече дрво у шуми, па не обрати пажњу на стоку у близини и дрво убије бика или магарца или неко друго живинче, онда нека преда главу за главу.

40. Ако неко ко сече дрво нехатно бацивши секиру убије туђу стоку, онда нека је преда.

41. Ако неко украде бика или магарца, па се ухвати у томе, нека то врати, као и све што је са том стоком зарадио.

42. Ако неко, у намери да украде бика из стада, отера стадо, па оно буде растргнуто од звери, нека као кривац буде ослепљен.

43. Ако је неко изашао да доведе свога бика или магарца, па утеру-јући своју стоку утера, заједно са њом и туђу, али је не прикључи своме стаду, па стока нестане или је закољу вуци, нека преда душу за душу власнику бика или магарца. Ако се, бранећи изјави и укаже место на коме није био у стању да је задржи, онда неће бити одговоран и неће морати да надокнади штету.

44. Ако ко у шуми ухвати туђег бика, па га закоље и присвоји труп, нека се казни одсецањем руке.

45. Ако неки роб закоље бика или овна, или свињу у густишу шуме, онда нека његов господар преда такву стоку.

46. Ако неки роб, у намери да изврши ноћну крађу, истера из тора овце, па оне нестану или буду растргнути од стране дивљих звери, онда нека се распне

као убица.

47. Ако неки роб, који често ноћу краде стоку, проузрокује нестанак стада, власник роба надокнадиће штету, ако је знао о кривици роба. Сам пак роб биће распет.

48. Ако је неко затекао бика како чини потру па га не преда власнику, већ му одсече уши, ослепи или одсече реп, онда га власник не мора примити, већ у замену треба да добије другога.

49. Ако је неко затекао прасе како чини потру, или овцу или пса, нека по први пут врати животињу; по други пут, предајући животињу, нека опомене њеног власника, док код трећег пута, нека одсече уши или убије животињу и неће се сматрати кривим.

50. Ако бик код улажења у виноград или воћњак падне у ров од винограда или воћњака и цркне, власник винограда или воћњака неће се сматрати одговорним.

51. Ако се бик или магарац код покушаја да уђе у виноград или воћњак набије на кочеве ограде, власник винограда или воћњака неће се сматрати одговорним.

52. Ако је неко за време (сакупљања) плодова наместио замку, па у њу упадне пас или свиња и цркне, власник замке за то неће бити одговоран.

53. Ако неко после прве или друге отплате за потру убије или не преда власнику његову животињу да би добио за потру, — нека преда оно што је убио.

54. Ако неко затвори туђе прасе или пса па и убије, нека плати двоструку вредност.

55. Ако неко убије овчарског пса и не јави о томе, па дивље звери нападну на тор, па се открије да је то учинио, нека врати читаво нестало стадо, заједно са вредношћу пса.

56. Ако је неко заложу ватру у својој шуми или пољу, па се деси да се ватра прошири и изгоре куће и поља са плодовима, онда нека се не кажњава, ако то није учињено за време јаког ветра.

57. Онај који спали туђу међу (границу) — (у варијантама: шуму) или обори туђе дрвеће, нека се обавезе у двоструком износу.¹⁾

58. Онај који спаљује ограду од винограда, не само да ће бити жи-госан, по руци и да ће му се одсећи рука, него ће морати и штету да надокнади у двоструком износу.

59. Оном ко сече туђе плодноне лозе или пак их чупа (са корењем), нека му се одсече рука и да надокнади штету.

60. Они који у време жетве прелазе у туђе њиве и краду (у варијантама: жању) снопове или класје или пасуљ, нека буду скинути до гола и ишибани.

61. Они који улазе у туђе винограде или воћњаке смокава ради кори-шћења (плодова) нека се не кажњавају. Ако то учине ради крађе, нека се ишибају и оставе без одеће.

62. Они који украду плуг или рало или јарам, одговорни су за штету за све дане од дана када се крађа догодила, сваког дана по дванаест фолова

63. Онај који запали туђа кола или ко их украде, нека плати двоструко.

64. Онај који на гумно или на стогове баци ватру ради освете, нека буде сам спаљен.

65. Онај који баци ватру на серијак или на плевну (с плевом од сламе) нека се подвргне одсецању руке.

66. Онај који самовољно руши туђу кућу или који ломи ограду у на-мери да тиме себи начини кућу или ограду, нека се подвргне одсецању руке.

67. Ако је поље узето на обраду па се утврди да се плодовима користио више од

седам година, нека судија обрачуна од тог рока и пре њега, па половину свог прихода да зарачуна као главницу.

68. Онај који се ухвати у амбару да краде туђе жито, нека буде ишибан по први пут са сто шиба и да надокнади штету; ако се ухвати по други пут, нека се ишиба и плати двоструки износ штете; ако се деси и трећи пут — нека се ослепи.

69. Истом казном казниће се и онај, који ноћу краде вино из буради или каца.

70. Они који подваљују на мери за жито или вино, нека се ишибају као непоштени.

71. Ако се робу преда стока ради чувања без знања његовог (роба — Ј. Л.) господара, па затим (у варијантама: зато) роб њу прода или на други начин учини неупотребљивом, нека не одговарају ни роб, нити његов господар.

72. Ако роб са знањем господара на који било начин прими стоку, па је поједе или на други начин уништи, власник роба ће надокнадити штету власнику стоке.

73. Ако неко идући путем нађе повређену или убијену стоку, па је сажаливши се, донесе, а власник стоке сумња да је повреду нанео онај који ју је донео, нека се закуне да је то тако; угинуће стоке се неће испитивати.

74. Онај за кога се утврди да је, из било ког разлога, убио туђу стоку, нека надокнади штету њеном власнику.

75. Онај који отрује пса чувара стада, нека буде ишибан са сто шиба и плати двоструку вредност пса његовом власнику: ако пропадне и стадо, онда убица нека надокнади сву штету, као кривац за угинуће пса чувара. Својства пса се морају вештачењем утврдити и ако је био пас који напада дивље звери — нека буде онако како је речено горе; ако је био обичан пас, који се свуда срећу, онда (нека плати) вредност пса — само.

76. Ако се кољу два пса и власник једног удари туђег мачем или батином или каменом, па он од тог ударца ослепи или угине или на други начин настрада, онда убица нека надокнади штету његовом власнику.

77. Ако неко има јаког пса, који напада на друге, па тог јаког пса нахушка на слабијег од њега, па се деси да неки пас буде повређен или цркне, онда нека надокнади штету његовом власнику и да добије дванаест шиба.

78. Ако је неко скинуо плодове са своје њиве у време када са њива његових суседа плодови нису скинути и довео своју стоку и учинио потру суседима, онда нека добије тридесет шиба и накнади штету штетеницима.

79. Ако је неко скинуо плодове из свог винограда у време када код многих других плодови нису скинути и доведе своју стоку, онда нека добије тридесет шиба и надокнади штету штетнику.

80. Ако неко самовољно, налазећи се с неким у спору, посече лозу у винограду или неко друго дрво, нека се казни одсецањем руке.

81. Ако неко ко живи у насељу закључи да је општинска земља (буквално: општа земља) погодна за изградњу воденице па је заузме, а после након изградње, сеоска општина (у варијантама: чланови општине) изјави власнику воденице да је он присвојио општинску земљу (буквално: општу земљу), онда нека му плате све што је издао на изградњу, па ће постати ортаци са оним који ју је изградио.

82. Ако после поделе земље у насељу, неко нађе на добијеној парцели место погодно за изградњу воденице и поштар се о њеној изградњи, онда земљорадници са других парцела немају право да се противе изградњи те воденице.

83. Ако вода која иде под воденицу разара обрађену земљу или винограде, онда нека надокнади штету (у варијантама је уметнуто: власник воденице); ако пак

не плати — нека се разори воденица.

84. Ако власници обрадивих поља не желе да им вода тече кроз парцеле, даје им се то за право.

85. Ако је земљорадник нашао туђег бика, који чини потру туђем винограду, па о томе не обавести власника (бика) већ га, у намери да истера, убије или повреди, надокнадиће га здравим.

* Земљораднички закон — Номос Георгикос донет је у другој половини VIII века за време владавине царева из династије Иконобораца. Овај закон као и други закони донети у овом периоду садрже доста норми феудалног права. Номос Ге-оргикос регулише аграрне односе на селу. По садржини се знатно разликује од дела Јустинијанове кодификације који регулише односе на селу, што значи да је Земљорад-нички закон регулисао међусобне односе на селу не на бази старог римског права које се у новим односима није могло применити, него на бази обичајног и феудалног права које је по садржини слично варварском праву. Отуда постоји и одговара-јућа сличност одредаба о овој материји са одговарајућим одредбама варварских закона.

Прописи овог законика у великој мери одражавају обичајно право словенских племена настањених на територији Византије, управо због тога је и сматран »словенским законом«. Но и поред тога он представља мешавину основних прописа византијског права и обичајног права Словена. Византија је с једне стране хтела да афирмише своју суверену власт над Словенима, а с друге стране да учини кон-цесију њиховим традиционалним правним обичајима. Садржина земљорадничког закона то потврђује. Овај законик у великој мери штити самосталност и самоуправност сеоских општина, као и облике привредне сарадње које носе карактер патријархалног доба. На пример, познаје институт заједничке испаше, заједничке шуме за ћело село, поред оформљеног приватног власништва над кућом и окућницом.

Земљораднички закон као и остали варварски закони садржи доста прописа из области кривичног права које одговара сеоским приликама. На пример, много се говори о крађи стоке, о штети коју начини стока, о оштећењу воћњака, о разним врстама и висини глоба које се плаћају за аграрне штете итд. С друге стране он настоји да обезбеди одговорност сеоске општине према централној византијској власти. Тако на пример општина одговара држави за наплату пореза. Такође постоје индивидуални порези које плаћају индивидуална газдинства на кућу и окућницу, но сеоска општина јамчи византиском фискусу за наплату свих пореза како индивидуалних тако и колективних са њене територије.

Земљораднички закон је у извесној мери успорио феудализацију византијске државе.